

Garsus Rusijos mokslininkas iš Panevėžio

Petras Juknevičius

Vargu ar kam iš panevėžiečių ką nors sako Nikolajaus Beliajevo vardas ir pavardė. O šio garsaus mokslininko gimtinė – Panevėžys.

Nikolajus gimė 1877 m. gegužės 2 (15) d. Panevėžyje, mokytojo šeimoje. Tėvas, Ivanas Beliajevas, vėliau tapo liaudies mokyklos direktorium. Nikolajus 1890 m. pradėjo mokytis Panevėžio realinėje mokykloje. Kadangi ši mokykla buvo šešiaklasė ir jos baigimo pažymėjimas nesuteikdavo teisės tęsti mokslo aukštojoje mokykloje, 1895 m. jis baigė mokslus Panevėžyje ir išvyko į Rygą, kur baigė septintąją klasę. Po metų, 1896 m. jis įstojo į Peterburgo technologijos institutą. Nikolajus mokėsi gerai, praktiką atliko Putilovo (tarybiniais metais Kirovo – P. J.) gamykloje. Beje, praktika nulėmė ir tolimesnį kelio pasirinkimą. 1902 m. sėkmingai išlaikęs egzaminus ir apgynęs diplomą įgijo inžinieriaus-technologo diplomą.

Įsidarbinęs Putilovo gamykloje, gabus mokslininkas greitai kilo tarnyboje. Jau 1903 m. jis buvo pervestas į metalurgijos skyrių ir paskirtas inžinieriumi prie vyriausiojo technologo. Jis įrodo gamyklos vadovybei, kad būtina įkurti metalografijos laboratoriją. Geriausiai to meto Rusijoje įrengta laboratorija veikti pradėjo 1904 m. Jai vadovauti buvo paskirtas įkūrėjas Nikolajus Beliajevas ir vadovavo iki 1916 m., t. y. iki tol, kol dirbo gamykloje. Jo tyrinėjimų reikšmė ypač išaugo prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui. Rusijoje trūko specialaus aukščiausios rūšies plieno. Buvo sukurtas visiškai naujas plienas su chromo bei volframo priemaišomis „Войн“ (Karys). Tuo metu, nuo 1909 m., N. Beliajevas dar ir dėstė Peterburgo politechnikos institute.

Karo poreikiams vis labiau reikėjo minėtos rūšies plieno. Buvo nutarta pastatyti specialią gamyklą. Šį sumanymą įgyvendinti ėmėsi Nikolajus Beliajevas. Finansuoti apsiėmė milijonierius pirklys Vtorovas, turėjęs daug žemių tarp miškų ir balų esančiame Zatišjės kaimelyje Pamaskvėje (dabar čia Elektrostalio miestas). Taip Nikolajus Beliajevas persikėlė į Pamaskvę. Gamyklą užbaigti teko jau naujajai Rusijos valdžiai 1918 m. pabaigoje. Kai 1919 m. Maskvoje buvo įsteigtas Kalnakasybos institutas, N. Beliajevas buvo pakviestas į jį vadovauti Specialiojo plieno katedrai, jam buvo suteiktas profesoriaus laipsnis. Tiesa, mokslininkas ir toliau pasirašinėjo „*inžinierius N. Beliajevas*“.

Mokslininkas nemažai spėjo nuveikti metalurgijos ir metalografijos srityje, daug būtų dar nuveikęs, jei ne ankstyva mirtis. Nikolajus Beliajevas mirė staiga 1920 m. gegužės 26 d., grįždamas iš Rostovo. Birželio 5 d. Elektrostalyje vykusiame gedulo mitinge, priimtame nutarime sakoma, mokslininkas pats sau pastatė paminklą – gamyklą „Elektrostalis“. Tarybų Rusijos vyriausybė jo šeimai paskyrė valstybinį išlaikymą.

Šaltiniai ir literatūra

1. Baliūnas V. Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazija (1727–1995). – Panevėžys. – 1995. – P.380.
2. „ELEKTROSTAL“ // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.3. – Vilnius. – 1978. – P.327.
3. Juknevičius P. Garsus Rusijos mokslininkas iš Panevėžio // Nevėžio krašto žmonės-2. Konferencijos, įvykusios 2008 m, spalio 4 d., pranešimų tezės / Sudarytojas ir redaktorius Petras Juknevičius. – Panevėžys. – 2008. – P.4.
4. Visockis A. Mokslininkas, pastatęs sau paminklą // Panevėžio tiesa. – 1984 05 27.
5. Беляев Николай Иванович // Большая советская энциклопедия – Т.3. – Москва. – 1970. – С.188.
6. Беляев Николай Иванович // Большая советская энциклопедия – Т.4. – Москва. – 1950. – С.582.